

Digitala verktyg i förskolan - vad, hur och varför?

Tove del Gaiso

Mälardalens universitet

Artikeln beskriver delar av resultat från en praktknära studie om digitala verktyg i förskolan. I studien har förskollärare prövat olika sätt att undervisa med digitala verktyg med barn mellan 2-5 år. Studien visar bland annat att digitala verktyg är komplexa och att förskollärare behöver möjligheter att föra diskussioner om didaktiska frågor rörande undervisning med digitala teknologier.

Oväntade händelser, svårigheter och möjligheter i förskollärares arbete med att integrera digitala verktyg i undervisningen

I den politiska debatten liksom i media pågår en diskussion om digitala verktyg i förskolan är gynnsamma eller inte för barnen. Ofta kan debatten ses som onyanserad, å ena sidan framhålls digitalisering av förskolans undervisning som något viktigt, å andra sidan finns det politiska förslag om att begreppet "digitalisering" helt ska tas bort från förskolans läroplan. Trots att många förskollärare upplever att det finns stora möjligheter att integrera digitala verktyg i sin undervisning på meningsfulla sätt så skapar den pågående debatten ambivalens bland förskollärarna - hur ska de förhålla sig till fenomenet i sin praktik? De ställer sig frågor som *när ska vi använda digitala verktyg?* *till vad?* och *hur?* Den här texten undersöker förskollärares syn på användningen av digitala verktyg i undervisning med barn i förskolan och de svårigheter och möjligheter som kan uppstå i en digital förskolepraktik. En fråga som undersöks är hur förskollärare kan stärkas i sin yrkesroll och sina val gällande digitaliseringen i förskolan.

Förskollärares syn på digitala verktyg i undervisningen

Många förskollärare har en komplex relation till digitala verktyg och en osäkerhet inför användningen av dem tillsammans med barn, de efterfrågar även mer kunskaper på området (Otterborn m.fl., 2019; Skolverket, 2022). I den här artikeln presenteras resultat från en praktknära studie som undersökt förskollärares syn på användningen av digitala verktyg i undervisning. I studien har förskollärare själva observerat, filmat och reflekterat över sin undervisning av förskolebarn i åldrarna 1-5 år då digitala verktyg inkluderas (referens borttagen av Venues redaktion). Reflektionerna gjordes gemensamt med de två förskollärarna som ingick i studien och en forskare under deltagarträffar en gång i månaden. Studien pågick från hösten 2019 till våren 2020.

Förskollärarna hade många idéer om vad de ville att digitala verktyg skulle bidra med i deras verksamhet, att de skulle användas för att skapa kreativitet hos barnen och stötta deras förståelse för innehåll i projekt de arbetade med på förskolorna. Studien visar att det uppstod både *svårigheter, möjligheter och oväntade händelser* mellan barn-förskollärare-digitala verktyg. Ibland sågs dessa händelser som oönskade ur förskollärarnas perspektiv och de upplevde att barnen kunde ha ett motstånd mot att göra det som förskollärarna hade tänkt sig i undervisningsaktiviteterna. En förskollärare uttryckte:

Jag tänker på förra året när vi använde oss av projektor och så, det var jättesvårt att göra. Då var de [barnen] yngre, då var det jättesvårt att göra någonting över huvud taget för de ville bara trycka på alla knappar och snurra och så där.

Exemplet beskriver en av många situationer där förskollärarna hade provat att använda digitala verktyg men upplevt att det inte blivit som de hade tänkt. Förskollärarna beskrev även att det var ett hinder i undervisningen med digitala plattor att barnen ofta ville spela eller titta på YouTube när de togs fram på avdelningen. När en av förskollärarna hade försökt använda digitala plattor i undervisning i skogen där de skulle söka information om sådant som de såg i skogen hade barnen sagt: "ja, okej, ska vi spela nu?". En annan förskollärare berättade att barnen kunde ropa ut "YouTube"! Så fort de tog fram en digital platta på avdelningen.

Vid ett tillfälle fick ett barn komma och sitta med en förskollärare och vara med och byta sida i boken, men förskolläraren berättade att det gick för fort och att "barnet svajpade lite för mycket".

Rädslan för att barnen skulle kunna göra sådant som förskollärarna inte hade tänkt sig ledde till att barnen inte fick hantera den digitala plattan eller använda de tekniska funktionerna.

Ett sätt att försöka hantera svårigheterna med att barnen ville göra andra saker med digitala plattor än vad förskollärarna hade planerat var att de begränsade barnens tillgång till digitala verktyg. De låstes till exempel in och förskollärarna undvek att ta fram dem till barnen. När de användes placerades de ofta så att barnen inte kunde komma åt själva datorn, den digitala plattan eller projektorn. Barnen blev begränsade till att titta på eller röra digitala bilder som projicerades på en vägg i en lek miljö eller titta och lyssna på en digital bok som projicerades på vägg och som en förskollärare bytte sida i.

Under deltagarträffarna diskuterades i vilken utsträckning barnen skulle få använda de digitala plattorna och vad det skulle kunna skapa för undervisningsaktiviteter om barnen fick trycka, svajpa och hantera teknologin. Förskollärarna resonerade att de ville att barnen skulle få vara kreativa men att de var rädda att barnen skulle göra saker de inte fick, som att gå in på YouTube eller Internet.

Förändrade perspektiv på digitala verktyg

Utifrån de gemensamma reflektionerna om barnens möjligheter att hantera digitala verktyg ville förskollärarna pröva att ge dem större handlingsfrihet och möjlighet till agens. En av förskollärarna berättade om en händelse hon observerade där en förskollärestudent som hade sin praktik på avdelningen hade gjort en digital bok med fakta och bilder om hösten. Det var kopplat till ett projekt om hösten och djur i skogen som hade pågått på avdelningen under en längre tid. Ett av barnen som var med i aktiviteten hade gått en termin på förskolan och upplevdes som tyst och tillbakadragen av förskolläraren. Barnet pratade knappt med vuxna på förskolan och endast med några få barn. Två barn till var med i undervisningssituationen och de var väldigt verbala och tog för sig mycket i dialogen med studenten och i samspel med varandra. Barnet som inte pratade så mycket var flerspråkig och hade svenska och ett annat modersmål. Boken var översatt till fyra språk och genom att trycka på en flagga läste en berättarröst på det språket. Barnen svajpade fram och tillbaka i boken och valde också själva språk. De pratade om höstens olika färger och vad som hände i skogen under hösten. Barnet som tidigare varit tyst började också att berätta om det de hade gjort under terminens gång med tema hösten. Barnet berättade om vilka djur som bor i skogen under hösten, vad de äter och hur de sover. Detta fascinerade förskolläraren då barnet tidigare inte hade pratat alls om det de gjort under projektet. Efter det här tillfället upplevde förskolläraren att barnet börjat prata mycket mer i förskolan i alla sammanhang.

Den digitala boken användes i ovanstående exempel som ett tillägg till undervisningen som gjorde att barnen kunde höra fakta om hösten på flera olika språk. Under den gemensamma reflektionen med förskollärarna diskuterades hur det kom sig att barnet hade börjat prata så mycket vid just

detta tillfälle. Det framkom att barnet hade möjlighet att bläddra fram och tillbaka mellan sidorna, lyssna på texten på sina olika språk och känna igen vissa bilder som använts tidigare i projektet när de pratat om hur naturen ser ut på hösten. Förskolläraren berättade att hon observerat att barnet efter den här undervisningen även började ta för sig mer socialt, svara mer på frågor och också starta egna samtal med både barn och vuxna på helt andra sätt.

Under studiens gång fick barnen mer och mer hantera de digitala plattorna själva i undervisningen med stöd från förskollärarna, exempelvis i arbetet med digitala böcker. Förskollärarnas gemensamma reflektioner över varandras undervisning gjorde att de fick nya idéer och stöttade varandra i att pröva på nya sätt. När barnen fick hantera de digitala plattorna mer ledde det också till att barnen tog egna initiativ till att använda exempelvis digitala böcker. En av förskollärarna berättade att barnen hade börjat prata om digitala plattor på ett annat sätt än tidigare, att de till exempel efterfrågade att få läsa en digital bok jämfört med tidigare när de ville spela eller titta på YouTube. Barnen uppmuntrades att hantera de digitala verktygen, de bytte sida i digitala böcker och fick på så sätt bestämma vilka sidor de ville stanna på och när de skulle gå vidare, och de fick utforska att zooma in och ut på bilderna som en del av läsningen av boken. Detta uppfattades som mer lyckad undervisning av förskollärarna än då de begränsade och stoppade barnen från att till exempel trycka och svajpa.

Diskussion

I studien uppstod flera oväntade händelser, svårigheter och möjligheter i förskollärarnas undervisning med digitala verktyg. Undervisning i en digital förskolepraktik kan ses som komplex med höga krav på förskollärare att göra val som gynnar barnen. Förskollärarna hade i början av studien många idéer om vad de ville att digitala verktyg skulle innebära i deras verksamhet. De såg att de kunde ge möjligheter att skapa nyfikenhet för förskolans projekt och uppmuntra till kreativitet och nya idéer hos barnen. Samtidigt beskrev förskollärarna att de hade svårt att förstå *hur* de skulle göra. Förskollärarna beskrev att undervisningen med digitala plattor och andra digitala verktyg ofta inte blev som de hade tänkt sig. Det uppstod svårigheter för förskollärarna gällande hur de skulle förhålla sig till de digitala verktygen samt konflikter mellan förskollärarnas och barnens syn på dem.

Förskollärarnas förändrade syn på digitala verktyg under studiens gång ledde till att deras undervisning blev mer som de hade planerat för än tidigare. Petersens (2020) studie visar att barns tillgång till multimodala kommunikationssätt som bild, ljud, tal och skrift kan öka deras agens och delaktighet. Särskilt i aktiviteter med digitala plattor som bygger på bilder, känsel och tryckfunktion eftersom barnen då själva kan hantera dem. Det går att se förändringen i förskollärarnas arbetssätt och barnens användning av digitala verktyg som innebar att barnen fått pröva nya relationer med digitala plattor och digitala bilder i förskolan. Ju mer barnen gjordes delaktiga i hanteringen av digitala verktyg desto mer varierande blev deras möten med digitala verktyg och förskollärarna blev mer säkra på vad barnen kunde uppnå. De svårigheter som förskollärare ofta har i att veta hur de ska använda digitala verktyg med barnen (Otterborn m.fl., 2019) kunde i denna studie överkommas genom förskollärarnas förändrade förståelse av digitala verktyg. Barns möjligheter att hantera digitala verktyg, göra egna val och utforska olika funktioner kunde öka deras kunskaper om digitala verktyg och deras kommunikation om funktion och innehåll.

Implikationer - vikten av gemensamma reflektioner

Genom att förskollärare getts möjligheter att reflektera över sin egen digitala undervisningspraktik har helt centrala insikter uppstått angående en digitaliserad förskola. De gemensamma reflektionerna under deltagarträffarna var ett sätt för förskollärarna att få en ökad förståelse för aktiviteterna med barn och digitala verktyg och det oväntade som ofta uppstod. Nya dörrar öppnades till förståelse av hur digitala verktyg kunde berika förskoleundervisningen och

beredskapen för att möta barnens förståelser av digitala verktyg. Det blir därför viktigt att förskollärare får möjligheter att reflektera över sin undervisning och formulera svar på frågorna hur, vad och varför digitala verktyg kan användas i deras undervisning i deras specifika barngrupp för att stärkas i sin yrkesroll och sina val i undervisningen. Dessa kunskaper blir även värdefulla i en tid då det hörs många starka röster från media och politiskt håll som inte alltid har samma kunskaper om barn och lärande som förskollärare har.

Denna forskning har genomförts inom ramen för den nationella forskarskolan i samtida utmaningar för barnpedagogisk verksamhet (ReCEC), finansierad av Vetenskapsrådet (dnr. 2017-06035)

Referenser

1. Referenser
2. Otterborn, A., Schönborn, K., & Hultén, M. (2019). Surveying preschool teachers' use of digital tablets: general and technology education related findings. *International Journal of Technology and Design Education*, 29(4), 717-737. <https://doi.org/10.1007/s10798-018-9469-9>
3. Petersen, P. (2020). Delaktighet och digitala resurser: barns multimodala uttryck för delaktighet i förskolan i flerspråkiga områden. [Doktorsavhandling, Stockholms universitet, Institutionen för pedagogik och didaktik.]. DiVA: <https://su.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:1391351>
4. Skolverket. (2022). Skolverkets uppföljning av digitaliseringsstrategin 2021. Skolverket.